

I

Otuz beş yıldır atık kâğıt işinde çalışıyorum, bütün *love story*'m bu benim. Otuz beş yıldır kitapları ve atık kâğıtları presliyorum, otuz beş yıldır, ağır ağır, harflerin kirine pasına bulanıyorum, öyle ki ansiklopedilere benziyorum artık – bunca zamandır üç tonu bulmuştur preslediğim ansiklopediler. Hem ölüm hem yaşam suyuyla dolu bir testiyim ben, güzel düşüncelerden bir ırmağın içimden akivermesi için biraz eğilmem yeterli. Gayriihtiyari bilgi sahibi oldum, kendi düşüncelerimle kitaplardan okuduklarımı birbirinden ayırt etmeyi bile beceremiyorum ama otuz beş yıl boyunca, beni çevreleyen dünyaya işte böyle bağlı kaldım. Zira ben okurken gerçek anlamda okumam, ağzıma güzel bir cümleyi alır, bonbon gibi emerim, küçük bir kadeh likör gibi yudumlarım, ta ki düşünce içimde alkol gibi eriyip dağılana kadar; içime öyle ağır ağır sızar ki sadece beynime, yüreğime nüfuz etmekle kalmaz, damarlarımın köklerine, kılcal damarların kökçüklerine kadar işler. Bir ayda işte böyle he-

men hemen iki ton kitap preslerim, ama çalışacak gücü, Tanrı'nın kutsadığı bu işi yapabilme gücünü bulmak için şu otuz beş yılda öyle çok bira içtim ki olimpik bir havuzu, Noel sazalarının¹ olduğu su tanklarıyla dolu koca bir alanı doldurabilir içtiğim biralar. İşte böylece gayriihtiyari bir bilge olup çıktım, beynimin hidrolik preste işlenmiş düşüncelerden, düşünce balyalarından oluştuğunu keşfediyorum şimdi. Üzerinde saç kalmamış, kömür gibi yanık kafam Külkedisi'nin fıncığına² benziyor. Her düşüncenin salt insanların belleğinde yazılı olduğu zamanlar daha güzeldi herhalde, o zamanlar düşünceleri ezmek için insanların kafalarını preslemek gerekirdi ama bu bile bir işe yaramazdı, çünkü gerçek düşünceler dışarıdan gelir, oradadırlar, seferatasıyla işe götürdüğümüz makarna gibi yanımızda dururlar; dünyanın bütün Koniáš'ları,³ bütün engizisyoncuları boşuna yakar kitapları. Bu kitaplarda işe yarar bir şey varsa, alevlerin ortasında sessiz kahkahalarını işitmeye devam edersiniz, çünkü gerçek bir kitap hep bir başka yere, kendi dışına

¹ Çek Cumhuriyeti, Slovakia ve Polonya'da geleneksel Noel yemeği sazın balığıdır. Noel zamanı sokakta su tanklarında canlı sazınlar satılır. (ç.n.)

² Klasik Külkedisi masalının Bohemya versiyonunda Külkedisi'nin dileklerini gerçekleştiren üç sihirli fıncığı vardır. Birincisi kırılınca içinden bir avcı kıyafeti, ikincisi kırılınca bir balo kostümü, üçüncüsü kırılınca da bir düğün elbisesi çıkar. (ç.n.)

³ Antonín Koniáš (1690-1760): Çek Cizvit rahip ve misyoner. Heretik kitapların listesini hazırlamış ve otuz beş yıllık meslek yaşamı boyunca kimilerine göre otuz ya da altmış bin, kimilerine göre üç yüz bin kitabı imha etmiş bir din adamıdır. Matbaacı bir babanın oğlu ve kendisi de yazar olan Koniáš, kitap yakma saplantısıyla Bohemya'da sansürün simgesi haline gelmiştir. (ç.n.)

göndermede bulunur. Küçücük bir hesap makinesi satın aldım, çarpma, kök alma işlemi yapan, cüzdan büyüklüğündeki o küçük aletlerden; cesaretimi topladım, makinenin arkasını tornavidayla açtım, sevinçten ürperdim, çünkü posta pulundan daha büyük olmayan, on kitap sayfasından daha kalın olmayan küçücük bir levhacık buldum, bir de matematik değişkenlerle dolu hava vardı, o kadar. Gerçek bir kitaba yöneltince bakışlarımı ve basılı sözcükleri silince, geriye sadece havada uçuşan, havada asılı duran maddesiz düşünceler kalır, hava besler onları, havaya geri dönerler, çünkü eninde sonunda her şey havadır, nasıl kutsal ekmekte İsa'nın kanı var da yok, işte tıpatıp öyle. Otuz beş yıldır kitapları ve atık kâğıtları balyalıyorum ve on beş kuşaktır okuma yazma bilen bir ülkede yaşıyorum; dile getirilmez sevinçleri, onlardan daha da şiddetli acıları taşıyan imgeleri ve düşünceleri sabırla kafada biriktirmenin ezelden beri bir alışkanlık, bir takıntı olduğu eski bir krallıkta oturuyorum, sicimle güzelce bağlanmış bir balya düşünce için canını bile vermeye hazır insanların ortasında yaşıyorum. Şimdi bütün bunlar içimde tekrarlanıyor; otuz beş yıldır presimin yeşil ve kırmızı düğmelerine basıyorum, otuz beş yıldır litrelerce bira içiyorum, sevdiğimden değil –ayyaşlardan nefret ederim– düşünmeye yardımı olsun diye, metinlerin içine daha iyi girebileyim diye içiyorum, çünkü eğlenmek, vakit öldürmek ya da daha kolay uykuya dalmak için okumam ben; on beş kuşaktır okuma yazma bilen bir ülkede yaşayan ben, okumak sonsuz bir uykuya dalmamı engellesin, korkudan tir tir titretsin beni diye içiyorum, çünkü Hegel gibi ben de

yüce gönüllü birinin ille de asilzade olması ya da bir suçlunun ille de cani olması gerekmediğini düşünüyorum. Yazmayı bilseydim, insanların en büyük mutsuzlukları ve en büyük mutlulukları üzerine bir kitap yazardım. Kitaplardan öğrendim ki gökler insancıl değil, ne gökler insancıl ne de akli başında bir insan öyle; insanlar insancıl olmayı istemediğinden değil, bu durum sağduyuya aykırı da ondan. Ellerimin altında, hidrolik presimde nadir bulunan kitaplar ölüp gidiyor, bu akışı engelleyemiyorum. Artık müşfik bir kasabım ben. Kitaplar bana yakıp yıkmaya zevkini ve mutluluğunu aşıladı, birden bastıran sağanak yağmurlara ve yıkım ekiplerine bayılırım, yıkım uzmanlarının koca koca binaları, bütün bir sokağı, sanki devasa tekerleri şişiriyorlarmış gibi havaya uçurmasını seyredirim saatlerce, bütün kiremitleri, taşları, kirişleri yerinden kaldıran o ilk saniyeye doyamam... sonra evler çöker sessizce, tıpkı giysiler gibi, tıpkı kazanı patlayan bir hücumbotun ansızın okyanusa gömülmesi gibi. Bir toz bulutunun içinde, çatırtıların müziğinde dururum ve otuz beş yıldır elektrik ampullerinin ışığında üzerinde iş gördüğüm presimin bulunduğu mahzenlerin derinliklerini düşünürüm. Tepemde, avluda gidip gelen adımları işitirim; tavadaki açıklıktan, çuvalların, sandıkların, kutuların, adeta gökten boşalan bereket boyuzları gibi boşaltıldığını, o tavan açıklığından içeri bir atık kâğıt ırmağının aktığını görürüm, çiçekçi dükkânlarından gelme solmuş sapsar, toptancı ambalajları, zamanı geçmiş konser programları ve biletleri, frigo kâğıtları, boya sıçramış büyük kâğıtlar, kandan ıslanmış kasap kâğıtları, fotoğraf

stüdyolarından atılmış ustura gibi keskin film parçaları, yazıhanelerin boşalttığı çöp sepetlerinin içinde daktilo şeritleri de bulunan atıkları, çoktan geçmişte kalmış yağ günleri ve vaftiz törenlerine ait buketler düşer. Hatta bazen birinin ağırlık yapsın diye içine bir kaldırım taşı sıkıştırdığı bir balya gazete de gelir mahzenime, yanlışlıkla atılmış bir çakı yahut makas da; çekiçler, kerpetenler, satırlar, kahve lekeli fincanlar, solup gitmiş bir düğün buketi ya da plastikten, canlı görünen bir cenaze çelengi. Otuz beş yıldır bütün bunları hidrolik presimde ezerim; o ezdiklerim haftada üç kez, kamyonlardan vagonlara, oradan kâğıt fabrikalarına taşınır; fabrikada işçiler balyaları tutan telleri koparır ve emeğimin ürününü ikide bir elimi kesen ustura ağızlarını bile eritecek kadar güçlü alkalilerin, asitlerin içine atarlar. Ama fabrika ağızlarındaki kirli ve bulanık sularda bazen güzel bir balık nasıl parlayıverirse, bu atık kâğıt ırmağında da zaman zaman değerli bir kitabın sırtı parlayıverir; bir an gözüm kamaşır, başka tarafa bakarım ama tam zamanında tutup çıkarır, önlüğüme kurularım o kitabı; açarım, baskı kokusunu içime çekerim, bakışlarımı ilk cümlede yoğunlaştırır, Homeros'un bir kehanetiymiş gibi okurum o cümleyi; böyle yaptıktan sonra ancak, dua kitaplarıyla birlikte yanlışlıkla mahzenime atılan kutsal resimlerle kapladığım bir sandığın içine, öbür güzel ganimetlerimin arasına koyarım kitabı. Sonra bir ayın başlar benim için, o kitapları okuma töreni başlar, yaptığım her balyaya birer tane yerleştiririm en sonunda, çünkü bütün balyalarımı güzelleştirmeye ihtiyaç duyarım, o balyalara kendi kişiliğimi, kendi imzamı koyma

ihtiyacı. Derdim tasam her balyamın farklı olmasıdır, bu yüzden her gün iki saat fazla mesai yapmak, işe bir saat erken başlamak, hiç bitmeyen o atık kâğıt dağının üstesinden gelmek için bazen cumartesileri bile çalışmak zorunda kalırım. Geçen ay mahzenime ünlü ressamaların röprodüksiyonlarından altı yüz kilo boşaltıldı, Rembrandt, Hals, Monet, Manet, Klimt, Cézanne ve Avrupa resminin öbür büyük ressamlarıyla dolu altı yüz kilo; şimdi her balyamı bu röprodüksiyonlarla sarmalıyorum, sonra akşam olup da balyalar yük asansörünün önüne sıralandığında bu görkemi seyrediyorum hayran hayran, hiç doyamadan... Şurada *Gece Devriyesi*, ileride *Saskia*, *Kırda Kahvaltı*, *Asılan Adamın Evi*, hatta *Guernica*. Yaptığım her balyanın tam ortasında, iyice açılmış olarak, birinde *Faust*'un, ötekinde *Don Carlos*'un, kanlı iğrenç kartonların arasında *Hyperion*'un durduğunu, şurada da bir yığın eski çimento torbasının *Böyle Buyurdu Zerdüş'te* sığınak olduğunu bilen tek kişiyim ben dünyada. Hangi balya Goethe ve Schiller'e, hangisi Hölderlin ve Nietzsche'ye mezar olmuş, bilen bir tek ben varım. Bir anlamda hem sanatçı hem seyirciyim; bu durum tüketir beni, her gün yorgunluktan ölürüm, yüreğim parçalanır, sarsılırım; kendimi bu kadar çok harcaşımı hafifletmek, azaltmak için de sürahiler dolusu bira üstüne bira içerim; Husensky Hanı'na bira almaya giderken düşüncelere dalacak, bir sonraki balyayı düşleyecek yeterince zamanım olur. Sadece bu yüzden litrelerce bira içerim, geleceği daha iyi görmek için, çünkü yaptığım her balyaya değerli bir kutsal emanet sarıp sarmalarım, kocaman açılmış bir çocuk tabutu solmuş çiçeklerin,

alüminyum saçakların, melek saçlarının altında kaybolur, mahzendeki varlığı benim varlığım kadar şaşkıncı olan o kitaplara küçük bir yuva hazırlarım. İşte bu yüzden işimde hep gecikirim, bu yüzden avlu, ta çatıya kadar, mahzenin tavanındaki açıklığı tıkayan bir kâğıt dağıyla dolu. İşte bu yüzden şefim o yığın ortasında kalınca elindeki kancayla kendine yol açar, yüzü öfkeden kıpkırmızı, tavadaki açıklıktan bana seslenir: “Hañta, orada mısın? Hey ulu Tanrım, kitaplara gözünü dikip durmayı bırak da kıpırda biraz! Avlu kâğıtlardan görünmez olmuş, sense aşağıda hayallere dalmış saçmalıyorsun!” Kâğıt dağının eteğinde, çalılığa sığınan Âdem gibi büzülüp ufacık olurum, elimde bir kitap, benimkine yabancı bir dünyaya şaşkın şaşkın bakarım, çünkü itiraf etmeliyim ki ben bir kitaba gömülünce büsbütün başka yerde olurum, metnin içinde... şaşakalır, hayallere dalar, daha güzel bir dünyaya, gerçeğin tam kalbine girerim. Her gün, günde on kez kendimden bu kadar uzaklara gidebilmiş oluşuma hayret ederim. Böylece yabancılaşmış, kendimden uzaklaşmış, derin düşüncelere dalmış olarak sessizce evime dönerim; sokakta yürürken o gün bulduğum ve çantama koyduğum kitapların akıntısında yitmiş olurum, tramvaylardan, otomobillerden, yayalardan kaçınırım, farkında olmadan yeşilde geçerim, yolda yürüyenlere ya da sokak lambalarına çarpmadan, bira ve kir kokarak yoluma devam ederim, ama gülümserim, çünkü çantamda, hakkımda henüz bilmediğim şeyleri hemen o akşam açıklamalarını beklediğim kitaplar vardır. Sokakların hengâmesinde ilerlerim, hiç kırmızıda geçmem, bilincin eşliğinde bir yarı uyku

halinde, bilinçsizce yürürüm; o gün preslediğim balyaların görüntüsü usul usul yok olur içimde, kendim de bir balya preslenmiş kitapmışım duygusuna kapılıyorum; benliğimde, şofbenlerdekine ya da gazlı buzdolaplarındakine benzer küçük bir alev yandığını hissedirim; şimdi çantamda taşıdığım kitaplardan her gün çalışırken gayriihtiyari okuduğum düşüncelerin yağıyla canlandığı hiç sönmeyen bir kandil. Böyle dönerim eve, yanan bir ev gibi, alevlerle sarılı bir ahır gibi; ateşten, ölen ahşaptan çıkan o ateşten yaşamın ışığı fışkırır, düşman acı küller arasında kalır. Hidrolik presimde atık kâğıt presliyorum otuz beş yıldır. Beş yıl içinde emekli olup makinemi de alacağım yanıma, burada bırakmayacağım onu, para biriktiriyorum, bunun için bir tasarruf sandığı cüzdanım bile var, birlikte emekliye ayrılacağız... Bu makineyi şirketten satın alacağım, evime, dayımın bahçesinin bir köşesindeki ağaçların altında bir yere koyacağım, orada günde yalnız bir balya yapacağım, ama ne balya! On kat müthiş bir balya, bir heykel, bir sanat yapıtı; gençliğimin bütün yanılısalarını, bütün bildiklerimi, bu otuz beş yılda öğrendiğim her şeyi koyacağım içine; en sonunda ânın ve esinin buyruğunda çalışabileceğim, evimdeki üç ton kitabın içinden çıkarılmış, günde bir tek kitap balyası, ama yüzümü kızartmayacak bir balya, önceden üzerinde uzun uzun düşünülmüş bir balya. Dahası da var, presimin tamburuna kitapları ve atık kâğıtları koyacağım sırada, güzellik içindeki o yaratım ânında, pres son darbeyi indirmeden önce pullar ve konfetiler atacağım içine; her gün yeni bir balya yapacağım, bir yılın sonunda bahçede bu balyalar-

dan bir sergi açacağım, bütün ziyaretçiler, benim gözetimim altında, tek başlarına kendi balyalarını yapabilecek, yeşil sinyal verilince presin tablası ansızın ileri çıkarak kitaplarla, çiçeklerle ve ziyaretçilerin yanlarında getirdiği bütün artıklarla süslü atık kâğıtları inanılmaz gücüyle ezeceği sırada, duyarlı seyirci hidrolik presimde kendisinin ezildiği duygusunu yaşayabilecek. Sonunda evime vardım işte, yarı gölgede, bir sandalyeye oturmuşum, başım iyice öne sarkmış, nemli dudaklarımın yukarı çektiğim dizlerime değdiğini hissediyorum, ancak bu şekilde şekerleme yapabilirim. Bazen orada öylece, gece yarısına kadar tortop olmuş bir şekilde kalırım, uyanıp başımı kaldırdığımda dizlerimin hizasında pantolonum salyaya batmış olur, çünkü iyice iki büklüm oturmuşumdur, tıpkı ayazdaki küçük bir kedi gibi, sallanan koltuğun ahşap ayağı gibi iyice tortop olmuşumdur; kendi kendime kalabilirim, çünkü ben hiçbir zaman yalnız değilim, sadece tek başımayım, düşüncelerin kalabalıklaştırdığı bir yalnızlığın içinde yaşarım; bir bakıma ilksizliğin ve sonsuzluğun donkişotuyum, ilksizliğin ve sonsuzluğun benim gibilere bir zaafi var galiba.